

ПЕРЕДМОВА

Ноосферне мислення, яке проростає з вчення В.І. Вернадського про біосферу та ноосферу, заставляє людство все більше й більше думати про збереження природного середовища і особливо його біорізноманіття. Тому питання заповідання осередків природи і наукове ведення заповідної справи має важливе загальнодержавне значення і пряме відношення до вирішення проблем сталого розвитку, проголошеного у Ріо-де-Жанейро ("Ріо-92"), особливо на локальному та регіональному рівнях.

Сьогодні одним із екологічних пріоритетів державної політики України є збереження біологічного і ландшафтного різноманіття, розвиток природоохоронної справи (Національна доповідь..., 1999). Забезпечення цієї концептуальної позиції лежить у площині розвитку національної екологічної мережі, яка в недалекій перспективі має охопити 10,4 % території України.

Зрозуміло, що основою для розбудови екологічної мережі є природно-заповідний фонд, який займає сьогодні всього 3,8 % площі території держави і тільки частково презентує біорізноманіття країни. Тому охоронним режимом необхідно охопити все біоценотичне різноманіття країни, особливо лісових, степових, лучних, болотних та водних екосистем. І тут важливим є вивчення теорії і практики заповідання, вітчизняного і зарубіжного досвіду організації заповідної справи.

Цікавим і корисним є досвід організації заповідної справи в Західному регіоні України, де пліч-о-пліч у першій половині ХХ ст. співпрацювали українські і польські вчені, і які продовжують цю практику і сьогодні. Цей досвід має велике значення, оскільки в ньому є чимало цікавих методологічних і методичних підходів до дослідження природних об'єктів та ведення природоохоронної справи.

Яскравим свідченням інтересу наукової громадськості до проблем збереження пам'яток природи стало проведення у м. Львові у вересні 2004 р. Українсько-польського симпозіуму "Заповідна справа в Галичині, на Поділлі та Волині", організованого кафедрою ландшафтної архітектури, садово-паркового господарства та урбоекології Українського державного лісотехнічного ун-ту і кафедрою вирощування лісу Краківського аграрного ун-ту.

З великою шаною учасники симпозіуму розповідали про діяльність видатних польських вчених – організаторів природозаповідної справи В. Шафера, М. Раціборського, Ш. Вердака, М. Ломніцького, Я. Ломніцького, А. Козіковського та ін., які працювали в наукових установах Львова і доклалися до створення в кінці ХІХ – на початку ХХ ст. перших заповідних ділянок в Галичині, на Поділлі та Волині, в Карпатах.

Після Другої світової війни бурхливий розвиток промислового і сільськогосподарського виробництв, інтенсивна урбанізація, розширення мережі транспортних комунікацій, ліній електропередач і газопроводів, осушення

боліт призвели до значних змін ландшафтів, негативно вплинули на екологічну ситуацію, видовий і кількісний склад флори й фауни.

У зв'язку з тривалими антропогенними проблемами в Україні збереглося тільки 32 % природної рослинності, яка перебуває на різних стадіях трансформації. До національної Червоної книги, – заснованої у 1976 р., – занесено 531 вид рослин і грибів, що становить понад 12 % усієї дикорослої флори держави, та 380 видів тварин.

Сьогодні природно-заповідна мережа України включає 4 біосферні заповідники, 3 державні національні парки, 15 державних заповідників, 1 608 заказників, 2 641 пам'ятник природи, 1 196 заповідних об'єктів з інших категорій з різним режимом охорони. Загальна площа природно-заповідного фонду України становить 1 млн. 211 тис. га. Необхідно відзначити, що впродовж 1972-1992 рр. площа територій об'єктів природно-заповідного фонду збільшилася порівняно з попередніми роками майже в 5 разів. Завдання полягає в тому, щоб довести площі заповідного фонду хоча б до 5 %.

Завдання заповідної справ, як зазначалося у доповідях учасників симпозіуму, полягає передусім у збереженні типових та унікальних природних комплексів, генетичного фонду рослинного і тваринного світу, екологічної рівноваги, а також в охороні та відновленні біологічної різноманітності на всіх рівнях (екосистемному, біоценотичному, видовому та генетичному).

Учасники конференції звернулися до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України з проханням підтримати розвиток природозаповідної справи у Західному регіоні України, де збереглися унікальні історичні пам'ятки з природи. В збірнику поміщені ці звернення та відповідь на них.

***В.П. Кучерявий, завідувач кафедри ландшафтної архітектури,
садово-паркового господарства та урбоекології Українського державного
лісотехнічного ун-ту, доктор с.-г. наук, професор,
член Міжнародної Федерації Ландшафтної Архітектури (IFLA)***
